

Εισαγωγή

Μια πρόσφατη μελέτη του Παγκόσμιου Ινστιτούτου για την Έρευνα της Οικονομικής Ανάπτυξης στο Πανεπιστήμιο των Ηνωμένων Εθνών αναφέρει ότι, το 2000, το πλουσιότερο 1% των ενηλίκων κατείχε το 40% των παγκόσμιων περιουσιακών στοιχείων και ότι το πλουσιότερο 10% των ενηλίκων έλεγχε το 85% του συνολικού πλούτου του κόσμου. Το φτωχότερο μισό του παγκόσμιου ενήλικου πληθυσμού κατείχε το 1% του παγκόσμιου πλούτου.¹ Αυτό, ωστόσο, είναι μόλις ένα στιγμιότυπο από μια συνεχιζόμενη διαδικασία. Ακόμα πιο δυσάρεστα νέα για την ανθρώπινη ισότητα, *συνεπώς και για την ποιότητα ζωής όλων μας*, παρουσιάζονται κάθε μέρα και γίνονται πιο δυσάρεστα από ποτέ.

«Οι κοινωνικές ανισότητες θα έκαναν τους επινοητές του προγράμματος της νεωτερικότητας να κοκκι-

νίσουν από ντροπή», συμπεραίνουν οι Michel Rocard, Dominique Bourg και Florian Augagner στο άρθρο τους «Human species, endangered» [«Το ανθρώπινο είδος υπό εξαφάνιση»], που δημοσιεύτηκε στη *Le Monde* στις 3 Απριλίου 2011. Την εποχή του Διαφωτισμού, την περίοδο του Φράνσις Μπέικον, του Ντεκάρτ ή ακόμα και του Χέγκελ, το επίπεδο διαβίωσης οπουδήποτε στη Γη δεν ήταν ποτέ παραπάνω από διπλάσιο σε σχέση με το επίπεδο διαβίωσης στη φτωχότερη περιοχή της. Σήμερα, η πλουσιότερη χώρα, το Κατάρ, υπερηφανεύεται πως έχει ένα κατά κεφαλήν εισόδημα 428 φορές υψηλότερο από εκείνο της φτωχότερης χώρας, της Ζιμπάμπουε. Και αυτές είναι, ας μην το ξεχνάμε, συγκρίσεις μεταξύ μέσων όρων – συνεπώς μοιάζουν με την αστεία συνταγή του πατέ από κρέας λαγού και αλόγου: παίρνετε έναν λαγό και ένα άλογο...

Η επίμονη διατήρηση της φτώχειας σε έναν πλανήτη που βρίσκεται στο έλεος ενός φονταμενταλισμού υπέρ της οικονομικής μεγέθυνσης αρκεί για να κάνει κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο να σταθεί και να αναλογιστεί τις άμεσες όσο και τις παράπλευρες απώλειες αυτής της αναδιανομής του πλούτου. Η όλο και πιο βαθιά άβυσσος που χωρίζει τους φτωχούς και δίχως προοπτική ανθρώπους απ' όσους ευημερούν, αισιοδοξούν, έχουν αυτοπεποίθηση και ορμή –ένα χάσμα που μόνο ο πιο δυνατός και σχεδόν ασυνείδητος πεζοπόρος μπορεί πλέον να δρασκελίζει– είναι ένας προφανής λόγος για να νοιαστούμε σοβαρά γι' αυτό το ζήτημα. Όπως προειδο-

ποιούν ο Rocard και οι άλλοι συγγραφείς του άρθρου, το βασικό θύμα της εντεινόμενης ανισότητας θα είναι η δημοκρατία, καθώς τα ολοένα και πιο λειψιά, σπάνια και απρόσιτα εργαλεία της επιβίωσης και μιας αποδεκτής ζωής γίνονται αντικείμενο ενός αμείλικτου ανταγωνισμού (ίσως ακόμα και πολέμων) ανάμεσα στους κατέχοντες και στους εγκαταλειμμένους άπορους.

Μία από τις βασικές ηθικές δικαιολογήσεις της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς, ότι δηλαδή *η επιδίωξη του ατομικού κέρδους αποτελεί συνάμα τον καλύτερο μηχανισμό για την επιδίωξη του κοινού καλού*, έχει συνεπώς αμφισβητηθεί και αποδειχτεί εσφαλμένη. Τις δύο δεκαετίες προτού αρχίσει η τελευταία χρηματοοικονομική κρίση, στα πολλά έθνη που συναπαρτίζουν τον ΟΟΣΑ (τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, που στην ιστοσελίδα του παρουσιάζεται ως μια συνένωση 34 κρατών-μελών η οποία «εκτείνεται σε όλη την υφήλιο, από τη Βόρεια και τη Νότια Αμερική μέχρι την Ευρώπη και την περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού. Περιλαμβάνει πολλές από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου, αλλά και αναδυόμενες χώρες όπως το Μεξικό, η Χιλή και η Τουρκία. Εργαζόμαστε επίσης στενά με αναδυόμενους γίγαντες όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία, καθώς και αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Αφρική, την Ασία, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική. Όλοι μαζί έχουμε ως στόχο να χτίσουμε έναν ισχυρότερο, καθαρότερο, δικαιοότερο κόσμο»), τα πραγματικά οικογενειακά εισοδήματα για το πλουσιότερο 10% του

πληθυσμού αυξήθηκαν πολύ περισσότερο απ' ό,τι για το φτωχότερο 10%. Σε ορισμένες χώρες, τα πραγματικά εισοδήματα όσων βρίσκονται στη βάση ουσιαστικά μειώθηκαν. Υπάρχει λοιπόν μια αξιοσημείωτη διεύρυνση των εισοδηματικών διαφορών. «Στις ΗΠΑ, το μέσο εισόδημα του πλουσιότερου 10% είναι σήμερα 14 φορές το εισόδημα του φτωχότερου 10%», παραδέχεται ο Jeremy Warner, βοηθός αρχισυντάκτη στη *Daily Telegraph*, μία από τις εφημερίδες που εδώ και πολύ καιρό εκφράζουν τον ενθουσιασμό τους για την επιδεξιότητα και την πρόοδο του «αόρατου χεριού» των αγορών, το οποίο εμπιστεύονται τόσο οι συντάκτες όσο και οι συνδρομητές για να λύσει όλα τα προβλήματα που δημιουργούν οι αγορές (αν όχι περισσότερα). Και προσθέτει: «Η αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας, αν και προφανώς ανεπιθύμητη από κοινωνική άποψη, δεν αποτελεί ουσιαστικό πρόβλημα αν όλοι γίνονται συγχρόνως πλουσιότεροι. Όταν όμως τα περισσότερα κέρδη της οικονομικής προόδου πηγαίνουν σε ένα σχετικά μικρό αριθμό ανθρώπων που έχουν ήδη υψηλό εισόδημα, πράγμα που συμβαίνει στην πράξη, τότε σαφώς θα έχουμε πρόβλημα».²

Αυτή η παραδοχή, που διατυπώνεται προσεκτικά και απρόθυμα και δεν είναι καν η μισή αλήθεια, έρχεται στο αποκορύφωμα μιας πλημμύρας από ερευνητικά πορίσματα και επίσημα στατιστικά στοιχεία τα οποία φανερώνουν τη ραγδαίως αυξανόμενη απόσταση που χωρίζει εκείνους που βρίσκονται στην κορυφή από αυτούς που βρίσκονται στη βάση της κοινωνικής ιεραρχίας.

Όντας σε τρανταχτή αντίθεση με τις πολιτικές διακηρύξεις που έχουν ως στόχο να μετατραπούν σε κοινή αντίληψη –την οποία δεν στοχαζόμαστε, δεν αμφισβητούμε, ούτε και ελέγχουμε πια– ο πλούτος που συγκεντρώνεται στην κορυφή της κοινωνίας έχει ολοφάνερα αποτύχει να «διαχυθεί προς τα κάτω»^{*} και να κάνει εμάς τους υπόλοιπους πιο πλούσιους, πιο ασφαλείς, πιο αισιόδοξους για το μέλλον, το δικό μας αλλά και των παιδιών μας, ή και πιο ευτυχισμένους...

Η ανισότητα, με την προφανέστατη τάση της να αυτοαναπαράγεται σε μια ολοένα πιο εκτεταμένη και επιταχυνόμενη βάση, δεν αποτελεί νέο φαινόμενο στην ανθρώπινη ιστορία (όπως δείχνει και η παραπομπή στο Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, στην αρχή αυτού του βιβλίου). Πρόσφατα, ωστόσο, το διαχρονικό ζήτημα της ανισότητας, καθώς επίσης των αιτιών και των επιπτώσεών της, έχει επανέλθει στο προσκήνιο της δημόσιας προσοχής και έχει γίνει αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων με βάση νέα, εντυπωσιακά, σοκαριστικά και αποκαλυπτικά δεδομένα.

^{*} Αναφορά στην trickle-down theory, την οικονομική θεωρία σύμφωνα με την οποία τα ποικίλα οικονομικά οφέλη που εξασφαλίζει κυρίως το κράτος στις μεγάλες εταιρείες και τους ιδιοκτήτες τους θα «διαχυθούν» σταδιακά στις μικρότερες εταιρείες και στο πλατύ κοινό. (Σ.τ.Μ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. James B. Davies, Susanna Sandstrom, Anthony Shorrocks και Edward N. Wolff, «The world distribution of household wealth», Discussion Paper No. 2008/03, World Institute for Development Economics Research, United Nations University, Φεβρουάριος 2008.

2. Jeremy Warner, «Scourge of inequality is getting worse and worse», *Telegraph* blog, 3 Μαΐου 2011, στο <http://blogs.telegraph.co.uk/finance/jeremywarner/100010097/scourge-of-inequality-is-getting-worse-and-worse/> (πρόσβαση τον Ιανουάριο του 2013).